

Béla Hamvas (1897-1968), mađarski mislilac, umjetnik. Tražeći korijene krize modernog svijeta, probija se do prvih uzleta ljudskog duha. Iz cjelokupne duhovne baštine, kako drevnog, tako i ovog, historijskog čovjeka, teži razotkriti svu nijansiranost sveze duše, Boga i svijeta. Pri tome nam cijeli svoj život, a ne tek književno djelo, daje kao svjedočanstvo te težnje.

Djela mu se objavljuju (osim manjeg broja tiskanih prije drugog svjetskog rata) od kraja 80-ih, slabljenjem mađarskog režima. Hamvas je prije svega esejist: Nevidljivo zbivanje, Silentium, Tajni zapisnik neke su od zbirki njegovih eseja. Najopsežnije djelo mu je Scientia sacra, posvećeno duhovnim oblicima drevnog čovječanstva. Od romana posebno se ističe Karneval.

Kratki nenaslovljeni esej kojim ga ovdje predstavljamo uzet je iz zbirke eseja Patmosz, njezinog drugog dijela pisanog 1964-1966. Prijevod je rađen na osnovu četvrte knjige Djela Béle Hamvasa čije izdavanje uređuje Antal Dúl: Patmosz II, Életünk könyvek, Szombathely 1992.

Béla Hamvas

Iz Patmosza II

(nenaslovljeni esej)

Ako postoji prabiljka i prajezik, i postoji prvobitno čovjekovo stanje, postoji i prazvuk. Zato o glazbi kosa i slavuja zna svatko prosuđivati prema prazvuku, a također i o tome koliko je i u čemu Mozartova glazba srodna slavujevoj, a Beethovenova glazbi kosa.

Nije sada riječ o tome da čovjek, u lipnju, u vrtu, poslije sitne kiše negdje oko sumraka, sluša vječno jednooblično klicanje mužjaka drozda bravenjaka, i ono troritmično klicanje šumske crvenrepke koje do kraja svijeta ne može dosaditi. Ptičja glazba se probija u transcendenciju, bez da bi iz konkretnog života ispustila ijedan korak i od njega se odvojila. Ptičji zvuk uzima cijelu zemlju sa sobom. Čovjek glazbom uvijek otkida od svijeta. Na mužjakovu dreku ženka se sitno, isprekidano, pomalo bezoblično, uglavnom nelogično tepajući oglašava, na što mužjak nanovo klikne, a ženka opet, svojim ženskim glasom, kao da bez razloga i suviše naglašava, ponovno zacvrkuće. Kada se to dva-tri puta ponovi, čovjek je dojma, da je svjedok obiteljske prepirke, i da sluša takvu sveraščiščavajuću svađu, koja je u ljubavi nepreskočiv uvjet za nekakav sporazum.

Junakom se biva toliko, koliko se ostaje vjernim sudbini. Prihvatiti to što je patnja, borba, slučajnost, smrt, grijeh. Ako netko to svjesno sebi postavlja i prihvaća, stupa na neki viši stupanj, hoće sam riješiti sve, ili bar preuzima vodstvo - osim sebi samom nikome ne vjeruje, jer je nemoguće u ovom svijetu računati na bilo što. To je urođena samouvjerenost heroja. Čivot je junaka od uspjeha potpuno neovisan. Sa tragikom unaprijed računa. Ali tako je pravo. Bez sumnje je to najljepši život, po obliku, po sjaju, ne jer je najugledniji, nego zato jer je od svakog drugog blistaviji. Svakako nedozreo, i takav i ostaje. Junak nikada ne odraste, takvi su Arđuna i Ahilej. Junakom se biva toliko, koliko se bori, a ipak bez uspjeha. Zato je herojska egzistencija tragična.

U snu se biva toliko, koliko se u njemu potpuno bez ostatka rastapa. Heidegger je Mozarta nazvao Božjom liricom. Na toj se liri čuje takva glazba u kojoj nema suprotstavljanja. Može se predati i glazba joj upravo nije drugo do odavanje onog što se primilo. Nigdje ne udara, čak ni ne dodiruje. Pored herojske trube crnog kosa slavuj samo onda započinje kada se dan svija, a noć pjeva.

Ptičja glazba je više glazba, nego ona čovjekova; čovjekova je glazba većinom upola priča. Zato se za ljudsku glazbu kaže da je nesavršen logos. I glazba je utoliko viša, ukoliko je bliža ptičjoj. Ptica nema potrebu za glazbenim sistemom i tonskom ljestvicom. U jednom jedinom zvuku može se veseliti i očajavati, drhtati i klicati, u jednom zvuku padati u nesvijest i žudjeti, jecati, zvati, razočaravati se, igrati i moliti, svjesno i u ekstazi. I na svemu tome što pjeva, kao što je Gabriel Marcel rekao, nosi trag ujeda istine. Ptičjim se zvukom i u njemu, ništa jedno od drugoga ne rastavlja.

Beethovenova glazba je puna herojskih motiva kosa. Izazovno junaštvo, koje sve snage poziva na boj. U Mozartovoj glazbi se čuje bitak bez uvođenja ljudskog bića, kao san, o prvom stanju svijeta, kada se svjetlost i tama još nisu odvojili. Kos se izdvaja iz svijeta, staje mu nasuprot, probuđen i rođen. Slavuj se ne želi roditi i probuditi.

Očitovanje prazvuka Čidovi su nazvali bath qol. Ključ potpunog razumijevanja izraza je oduzet; u osnovi ga se sada prevodi kao oglašavanje nebeske djevojke. To je glas, u kojem su zajedno nebeska grmljavina i piskutavi šum kapljica kad sipkaju po površini mora za vrijeme bonace, dječji plač, glas proroka, pasija po Mateju i vašarska harmonika, uzdah i pucketanje kotača pulmannovih kola.

Preveli s mađarskoga:

Neven Ušumović i Mészáros Jenő

